FELSEFE

10. SINIF

YAZILIYA HAZIRLIK

1. DÖNEM - 1. ORTAK YAZILI · SENARYO 5

TYMM 2026-2027

Hazırlayan: **Murat Altun**

Bu sorular Claude tarafından hazırlanmıştır.

1. Metinden hareketle soruları cevaplayınız.

Okul dergisinin "Felsefe Nedir?" köşesini hazırlayan Deniz, emekli öğretmen olan dedesiyle konuşmaktadır.

Deniz: Dede, kitapçının vitrininde üzerinde "Philosophia" yazan bir kitap gördüm. Felsefe kelimesi buradan mı geliyor?

Dede: Evet. Bu kelime, Yunanca "philia" ve "sophia" kelimelerinin birleşmesinden oluşur. "Philia" sevmek, aramak, peşinden gitmek; "sophia" ise bilgelik, hikmet anlamına gelir. Bu terimi ilk kullanan kişinin Pythagoras olduğu bilinir.

Deniz: O hâlde filozof, bilge kişi demek oluyor.

Dede: Tam olarak öyle değil. Pythagoras, bilgeliğin tanrılara özgü olduğunu, insanın ise bu bilgeliği sevip ona ulaşmak için çaba gösterebileceğini savunmuştur. Filozof, bilgeliğe sahip olduğunu iddia eden kişi değil; bilgeliği seven, onu arayan ve ulaştığı bilgiyi bile yeniden sorgulayan kişidir.

Deniz: Peki köşeme herkesin kabul edeceği tek bir felsefe tanımı yazsam olmaz mı?

Dede: Önce filozofların neler söylediğine bir bak istersen.

Deniz, ders kitabından seçtiği tanımları köşesindeki panoya şöyle yerleştirir:

Filozof	Felsefe tanımı
Farabi	Felsefe, var olmaları bakımından varlıkların bilinmesidir.
Anselmus	Felsefe, inanılanı anlamaya çalışmaktır.
Immanuel Kant	Felsefe, kendisini akla dayanan nedenlerle meşru kılmak veya haklı çıkarmak iddiasında bir zihinsel etkinlik biçimidir.
Karl Jaspers	Felsefe yolda olmaktır.

(Diyalog, ders kitabındaki bilgilerden yararlanılarak soru için hazırlanmıştır. Tanımlar: Felsefe 10. Sınıf Ders Kitabı, MEB Yayınları, s. 18.)

a) Dedenin açıklamalarından hareketle "philosophia" teriminin anlamını yazınız. Bu anlamın, felsefenin bilgeliğe "sahip olma" değil bir "arayış" olarak görülmesiyle ilişkisini açıklayınız. (10 puan)

b) Panodaki tanımlardan hareketle felsefenin herkesçe kabul edilecek ortak bir tanımının yapılabilmesine neden şüpheyle yaklaşılması gerektiğini gerekçeleriyle yazınız. (10 puan)

2. Kaan, ilçesinde elektriklerin saatlerce kesildiği bir yaz gecesi balkona çıktığında gökyüzünü daha önce hiç görmediği kadar yıldızlı buldu. Her gün başını kaldırıp baktığı gökyüzü, o gece gözüne sanki ilk kez görüyormuş gibi tuhaf ve büyüleyici göründü; uzun süre gözlerini ayıramadı.

Ertesi gün fizik dersinde, uzaktaki yıldızlardan çıkan ışığın bize ulaşmasının yıllar sürebildiğini öğrendi. Aklına hemen yeni sorular takıldı: "Gördüğüm ışık yıllar önce yola çıktıysa ben yıldızın kendisini mi yoksa geçmişini mi görüyorum? Öyleyse gerçekten var olan nedir?" Bu soruların cevabını öğrenmek için okul kütüphanesine gidip kitaplar karıştırdı.

Bilgi: Güneş'ten sonra bize en yakın yıldızın ışığı Dünya'ya yaklaşık 4 yılda ulaşır; daha uzaktaki yıldızlarda bu süre yüzlerce, hatta binlerce yıl olabilir.

Okudukça daha önce hiç düşünmeden kabul ettiği bir düşünceden emin olamamaya başladı: "Gözlerimle gördüğüm her şeyin olduğu gibi var olduğuna bu kadar güvenmem doğru mu? Belki de yanılıyorum."

Defterine şu notu düştü: "Bu soruyu neden daha önce hiç sormadım? Belki de her gün gördüğüm şeyleri düşünmeye değer bulmuyordum. Önce kendi düşünme biçimimi gözden geçirmeliyim."

Kütüphanede okuduğu bir kitapta, görünüş ile gerçeklik arasındaki farkın İlk Çağ'dan beri farklı düşünürlerce tartışıldığını, sonraki düşünürlerin öncekilerin görüşlerini eleştirip geliştirerek bu tartışmayı sürdürdüğünü öğrendi. Bu sorunun yalnızca kendisini değil farklı çağlarda ve farklı coğrafyalarda yaşamış bütün insanları ilgilendirdiğini fark etti.

Akşam notlarını yeniden okurken sayfanın başına "Duyularım beni hiçbir zaman yanıltmaz." yazdığını, birkaç satır aşağıya ise "Gözlerim, artık o hâlde olmayan bir yıldızı bana şu an öyleymiş gibi gösterebilir." diye not aldığını gördü. Bu iki düşüncenin birbiriyle çeliştiğini fark edince ilk cümlesini sildi ve görüşlerini duygularına göre değil, akıl yürütmeye ve gerekçelere dayanarak yeniden düzenledi.

(Bu metin soru için hazırlanmıştır.)

Metinde felsefi düşüncenin hangi özellikleri görülmektedir? Dört özelliği, metinde geçtiği yeri göstererek gerekçeleriyle tabloya yazınız. (20 puan)

Felsefi düşüncenin özelliği (4×3 puan)	Metinde geçtiği yer ve gerekçe (4×2 puan)
1.	
2.	
3.	
4.	

3. Bir ilçede belediye meclisinin, ilçe merkezindeki eski bir zeytinliğin yerine çok katlı otopark yapılmasını gündeme alması ilçe halkını ikiye böldü. Esnafın bir kısmı otoparkın ticareti canlandıracağını savunurken çevre gönüllüleri zeytinliğin ilçedeki son yeşil alanlardan biri olduğunu hatırlattı. Kısa sürede sosyal medyada kaynağı belirsiz iddialar yayıldı: Kimine göre zeytinlik zaten kurumuştu, kimine göre otopark yalnızca birkaç kişinin işine yarayacaktı. Tartışmalarda karşı görüşte olanlar "çıkarcı" ya da "kalkınma düşmanı" diye nitelendirildi. Pek çok kişi, gerekçesini sorgulamadan yakın çevresinin görüşünü benimsedi. Toplantılarda sesini en çok yükseltenlerin görüşleri öne çıkarken kararlardan doğrudan etkilenecek yaşlıların, çocukların ve engelli bireylerin ne düşündüğü sorulmadı.

(Bu metin soru için hazırlanmıştır.)

Metinde sözü edilen sorunun çözümünde felsefenin hangi bireysel ve toplumsal işlevleri etkili olabilir? İkişer işlevi metinle ilişkilendirerek gerekçeleriyle tabloya yazınız. (20 puan)

İşlev türü	Felsefenin işlevi (4×3 puan)	Metinle ilişkili gerekçe (4×2 puan)
Bireysel işlev 1		
Bireysel işlev 2		
Toplumsal işlev 1		
Toplumsal işlev 2		

4. Felsefe dersinde "Dil olmadan düşünebilir miyiz?" sorusu üzerine hazırlık yapan üç arkadaş kütüphanede konuşmaktadır.

Ece: Bence dil ile düşünme aynı şeydir. İçimden bir şey düşündüğümde bile kelimelerle konuşuyorum. Geçen yıl "ön yargı" kavramını öğrenene kadar insanlar hakkında onları tanımadan karar verdiğimi fark etmemiştim bile. Adını koyamadığım bir şeyi düşünemiyorum; demek ki düşünme, dil olmadan gerçekleşemez.

Burak: Ben katılmıyorum. Dün bir geometri sorusunu hiç konuşmadan, yalnızca şekli zihnimde döndürerek çözdüm. Bazen ne demek istediğimi çok iyi bildiğim hâlde uygun kelimeyi bulamıyorum. Demek ki önce düşünüyor, sonra o düşünceye uygun sözcüğü arıyorum. Bu yüzden dil, düşünmenin kendisi değil; düşünceleri başkalarına aktarmaya yarayan bir araçtır.

Zeynep: Bence ikiniz de bir yönden haklısınız ama dil ile düşünme birbirine indirgenemez. Bilim insanları yeni bir şey keşfettiğinde ona yeni bir ad veriyor; yani düşünce dili zenginleştiriyor. Öte yandan kelime dağarcığım genişledikçe duygularımı daha ince ayrımlarla düşünebildiğimi fark ediyorum. Eskiden her durumda yalnızca "üzgünüm" derdim; şimdi kırgınlığı, özlemi ve hayal kırıklığını birbirinden ayırabiliyorum. Yani dil de düşünceyi geliştiriyor. İkisi birbirini etkiliyor; biri olmadan diğeri eksik kalıyor.

(Bu metin soru için hazırlanmıştır.)

a) Öğrencilerin düşünme ve dil ilişkisine yönelik görüşlerini ve bu görüşleri dayandırdıkları nedensel ilişkileri tabloya yazınız. (12 puan)

Öğrenci	Düşünme ve dil ilişkisine yönelik görüşü (3×2 puan)	Görüşünü dayandırdığı nedensel ilişki (3×2 puan)
Ece		
Burak		
Zeynep		

b) Diyalogda tespit ettiğiniz ilişkilerden hareketle düşünme ve dil ilişkisini açıklayan, kendi içinde tutarlı bir paragraf yazınız. Paragrafınızda düşünme ve dil kavramlarını kısaca nitelendiriniz ve en az iki nedensel ilişkiye yer veriniz. (8 puan)

5. Bir lise, 50. kuruluş yılında gömeceği zaman kapsülüne öğrencilerin 25 yıl sonraki öğrencilere yazdığı mektupları koyacaktır. Önce, okulun 25. kuruluş yılında gömülüp bu yıl açılan ilk kapsülden çıkan mektuplar sınıflarda okundu.

Öğrenciler mektupların büyük bölümünü rahatça anladılar; **(I) çünkü mektuplar da kendi kullandıkları Türkçenin ortak sözcükleri ve kurallarıyla yazılmıştı.** Bununla birlikte **(II) o yıllarda gençler arasında yaygın olan bazı sözcüklerin bugün hiç kullanılmadığını ya da başka bir anlamda kullanıldığını fark ettiler. (III) Öğrenciler, bir mektupta anlatılan ve hiç görmedikleri mezuniyet törenini okudukları cümlelerden yola çıkarak zihinlerinde canlandırdılar; o yılların öğrencilerinin hayallerini kendi hayalleriyle karşılaştırdılar.**

(IV) Kendi mektubunu yazan Toprak'ın zihninde birbirine karışan düşünceleri, onları cümlelere döktükçe bir sıraya girdi; Toprak hangi düşüncesinin daha önemli olduğunu ancak yazarken fark etti. Sıra arkadaşı Ilgın ise şöyle dedi: "Mektubu kendi aramızda konuştuğumuz gibi yazalım. Nasılsa dil, herkesin kelimelere istediği anlamı verebildiği kişisel bir sistemdir. 25 yıl sonra mektubu okuyacak öğrenciler de Türkçe konuşacağına göre her kelimeyi bizim kastettiğimiz anlamda anlayacaktır."

(Bu metin soru için hazırlanmıştır.)

a) Numaralı ifadelerin her birinde görülen, dilin ya da düşünmenin özelliğini neden olarak; bu özelliğin düşünme ile dil arasında yol açtığı durumu ise sonuç olarak tabloya yazınız. (12 puan)

İfade	Neden: Dilin ya da düşünmenin özelliği (4×1 puan)	Sonuç: Düşünme ile dil arasında yol açtığı durum (4×2 puan)
I		
II		
III		
IV		

b) Ilgın'ın sözlerindeki iki hatalı yargıyı belirleyerek neden hatalı olduklarını açıklayınız. Ardından tablodaki ilişkilerden hareketle Ilgın'ın görüşünü düzelten, kendi içinde tutarlı ve bir sonuç cümlesiyle biten kısa bir metin yazınız. (8 puan)

ÖĞRENME ÇIKTILARI VE BECERİLER

SORU NO	ÖĞRENME ÇIKTISI	BECERİLER
1	FEL.10.1.1. Felsefenin anlamını, gelişim sürecini ve işlevini sorgulayabilme. a) Felsefenin anlamını merak eder ve felsefenin ortak tanımının imkânına yönelik şüphe duyar.	Alan becerisi: SBAB13. Felsefi Sorgulama. Beceriler arası ilişkiler: KB2.7. Karşılaştırma, KB2.10. Çıkarım Yapma, KB3.3. Eleştirel Düşünme
2	FEL.10.1.1. Felsefenin anlamını, gelişim sürecini ve işlevini sorgulayabilme. b) Felsefi düşüncenin genel özellikleri, ortaya çıkışı ve tarihsel gelişimi üzerine derinlemesine düşünür.	Alan becerisi: SBAB13. Felsefi Sorgulama. Beceriler arası ilişkiler: KB2.5. Sınıflandırma, KB2.10. Çıkarım Yapma
3	FEL.10.1.1. Felsefenin anlamını, gelişim sürecini ve işlevini sorgulayabilme. d) Felsefenin bireysel ve toplumsal işlevlerini tartışır.	Alan becerisi: SBAB13. Felsefi Sorgulama. Beceriler arası ilişkiler: KB2.5. Sınıflandırma, KB2.10. Çıkarım Yapma, KB2.18. Tartışma, KB3.3. Eleştirel Düşünme
4	FEL.10.2.1. Düşünme ve dil ilişkisini yapılandırabilme. a) Düşünme ve dil ilişkisini inceleyerek nedensel ilişkiler ortaya koyar. b) Tespit ettiği ilişkilerden hareketle uyumlu bir bütün oluşturur.	Alan becerisi: SBAB14. Felsefi Muhakeme. Kavramsal beceri: KB2.13. Yapılandırma. Beceriler arası ilişkiler: KB2.5. Sınıflandırma
5	FEL.10.2.1. Düşünme ve dil ilişkisini yapılandırabilme. a) Düşünme ve dil ilişkisini inceleyerek nedensel ilişkiler ortaya koyar. b) Tespit ettiği ilişkilerden hareketle uyumlu bir bütün oluşturur.	Alan becerisi: SBAB14. Felsefi Muhakeme. Kavramsal beceri: KB2.13. Yapılandırma. Beceriler arası ilişkiler: KB2.5. Sınıflandırma, KB2.10. Çıkarım Yapma

PUANLAMA TABLOSU					
1	**2**	**3**	**4**	**5**	**TOPLAM**
20	*20*	*20*	*20*	*20*	***100***

Bu sınav, 2026-2027 eğitim öğretim yılı 1. dönem konu-soru dağılım tablosundaki 1. ortak yazılı **Senaryo 5** dağılımına göre, Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli 10. sınıf öğretim programı esas alınarak hazırlanmıştır. Hazırlayan: Murat Altun. Bu sorular Claude tarafından hazırlanmıştır. Millî Eğitim Bakanlığının resmî yayını değildir; görseller Blender ile oluşturulmuştur.

ÇÖZÜMLER

1. Doğru cevap:

a) **(10 puan)**

- "Philia" kelimesinin sevmek, aramak, peşinden gitmek anlamına geldiğini yazma **(2 puan)**
- "Sophia" kelimesinin bilgelik, hikmet anlamına geldiğini yazma **(2 puan)**
- "Philosophia" teriminin "bilgelik sevgisi" ya da "bilginin peşinden koşmak" anlamına geldiğini yazma **(2 puan)**
- Felsefenin bilgeliğe sahip olma ya da her şeyi bilme iddiasında olmadığını, bilgeliği sevme ve ona yönelme çabası olduğunu belirtme **(2 puan)**
- Ulaşılan bilginin bile yeniden sorgulanması nedeniyle felsefenin bitmeyen, dinamik bir arayış süreci olduğunu belirtme **(2 puan)**

Kısmi cevap: Yazılmayan ya da yanlış yazılan her ölçüt için ölçütün puanı kadar eksik puan verilir (2, 4, 6, 8 puan).

b) **(10 puan)**

- Tanımların felsefeyi farklı yönlerden ele aldığını en az iki tanımdan örnekle gösterme: Farabi varlığı, Anselmus inancı, Kant akla dayalı temellendirmeyi, Jaspers arayışı (yolda olmayı) öne çıkarır. (4 puan; tek tanıma dayalı açıklamaya 2 puan)
- Tanımların farklı olmasının nedenlerinden en az birini açıklama: Filozofların farklı bakış açılarına sahip olması, farklı dönemlerde ve koşullarda yaşamaları, farklı problem alanlarına yönelmeleri, felsefenin konu alanının çok geniş olması. **(3 puan)**
- Tek ve kesin bir tanımın felsefenin sorgulayıcı, eleştirel ve tartışmaya açık doğasını daraltacağını; felsefenin anlamı konusunda peşin hükümden kaçınıp şüpheyi bir araç olarak kullanmak gerektiğini belirtme **(3 puan)**

Kısmi cevap: Değinilmeyen her ölçüt için ölçütün puanı kadar eksik puan verilir.

Örnek doğru cevap:

a) "Philosophia", Yunanca "philia" (sevmek, aramak, peşinden gitmek) ve "sophia" (bilgelik, hikmet) kelimelerinden oluşur ve "bilgelik sevgisi" anlamına gelir. Bu anlam, felsefenin bilgeliğe sahip olmak değil onu sevmek ve ona yönelmek olduğunu gösterir. İnsan sevdiği şeyin peşinden gider; filozof da bilgeliği arar ve ulaştığı bilgiyi bile yeniden sorgular. Bu nedenle felsefe bir varış noktası değil, sürekli devam eden bir arayıştır.

b) Panodaki tanımlar felsefeyi farklı yönlerden ele almaktadır: Farabi felsefeyi varlıkların bilinmesi olarak, Anselmus inanılanı anlama çabası olarak, Kant akla dayanan nedenlerle kendini haklı çıkarma etkinliği olarak, Jaspers ise yolda olmak, yani bir arayış olarak tanımlar. Bu farklılık, filozofların farklı dönemlerde yaşaması, farklı problemlere yönelmesi ve farklı bakış açılarına sahip olmasından kaynaklanır. Felsefenin konu alanı da varlıktan bilgiye, inançtan değerlere kadar çok geniştir. Herkesin kabul edeceği tek bir tanım, bu çeşitliliği yansıtamaz ve felsefenin sorgulayıcı, tartışmaya açık doğasını tek bir bakış açısına indirger. Bu yüzden felsefenin anlamını ifade ederken peşin hükümden kaçınmak ve ortak bir tanımın imkânına şüpheyle yaklaşmak gerekir.

Yanlış cevap: Terimin anlamının yazılmaması ya da yanlış yazılması (örneğin "philosophia"yı "bilgiye sahip olmak" olarak açıklamak), tanımlarla ilişkisiz açıklamalar, "Bütün tanımlar aynı şeyi söylediği için ortak tanım kolayca yapılır." gibi gerekçesiz yargılar ve boş bırakılan cevaplar 0 puan alır.

2. **Doğru cevap:** Doğru yazılan her özellik 3 puan, özelliğin metinde geçtiği yerin gösterilip gerekçelendirilmesi 2 puandır (4×3 + 4×2 = 20 puan). Aşağıdaki özelliklerden herhangi dördü, metindeki doğru yeriyle birlikte yazılırsa tam puan verilir.

Özellik	Metinde geçtiği yer ve gerekçe
Hayret etme	Her gün baktığı gökyüzünün o gece "sanki ilk kez görüyormuş gibi tuhaf ve büyüleyici" görünmesi; alışılmış olana şaşkınlıkla bakılmaktadır.
Merak etme	Soruların cevabını öğrenmek için kütüphaneye gidip kitaplar karıştırması; öğrenme isteğiyle araştırmaya yönelmektedir.
Sorgulama	"Yıldızın kendisini mi yoksa geçmişini mi görüyorum? Öyleyse gerçekten var olan nedir?" sorusu; problemi fark edip temel bir soru sormaktadır.
Şüphe duyma	"Gözlerimle gördüğüm her şeyin olduğu gibi var olduğuna bu kadar güvenmem doğru mu? Belki de yanılıyorum." ifadesi; doğru kabul ettiği bilgiyi kesin saymamakta, yanılma ihtimalini düşünmektedir.
Refleksif olma	"Bu soruyu neden daha önce hiç sormadım? ... Önce kendi düşünme biçimimi gözden geçirmeliyim." notu; kendi düşünmesi üzerine düşünmektedir.
Yığılımlı ilerleme	Sonraki düşünürlerin öncekilerin görüşlerini eleştirip geliştirerek tartışmayı sürdürmesi; felsefi düşünce birikimle ilerlemektedir.
Evrensel olma	Sorunun farklı çağlarda ve coğrafyalarda yaşamış bütün insanları ilgilendirmesi; problem tüm insanlığı ilgilendirmektedir.
Tutarlı olma	Birbiriyle çelişen iki cümlesini fark edip ilkini silmesi; düşünceler arasında çelişki bırakmamaktadır.
Rasyonel olma	Görüşlerini duygularına göre değil akıl yürütmeye ve gerekçelere dayanarak düzenlemesi; akla ve mantığa dayalı düşünmektedir.
Eleştirel olma	Daha önce düşünmeden kabul ettiği düşünceyi doğrudan kabul etmeyip değerlendirmesi ya da düşünürlerin birbirinin görüşlerini eleştirmesi; bilgiler sorgulanmadan kabul edilmemektedir.

Not: Öğrenci, görüşlerini yeniden düzenlemesini düşüncelerini tutarlı bir bütün hâline getirme olarak açıklayıp "sistemli olma" yazarsa kabul edilir.

Kısmi cevap: Yazılmayan ya da yanlış yazılan her özellik için 3 puan, gösterilmeyen ya da yanlış gösterilen her yer ve gerekçe için 2 puan eksik verilir (2-18 puan). Özellik bulunmadan yazılan gerekçeye tek başına puan verilmez.

Örnek doğru cevap:

Özellik	Metinde geçtiği yer ve gerekçe
Hayret etme	Kaan'ın her gün gördüğü gökyüzünü o gece ilk kez görüyormuş gibi tuhaf ve büyüleyici bulması, alışılmış olana şaşkınlıkla bakmasıdır.
Şüphe duyma	"Gözlerimle gördüğüm her şeyin olduğu gibi var olduğuna bu kadar güvenmem doğru mu?" sözüyle daha önce kesin kabul ettiği düşünceyi sorgulamaktadır.
Refleksif olma	"Önce kendi düşünme biçimimi gözden geçirmeliyim." diyerek kendi düşünmesi üzerine düşünmektedir.
Tutarlı olma	"Duyularım beni hiçbir zaman yanıltmaz." cümlesinin diğer notuyla çeliştiğini görüp bu cümleyi silmesi, düşünceleri arasında çelişki bırakmamasıdır.

Yanlış cevap: Metinle ilişkilendirilemeyen özelliklerin yazılması, özelliğe uymayan yerin gösterilmesi (örneğin kütüphaneye gitmeyi "tutarlı olma" diye göstermek), felsefi düşüncenin özelliği olmayan kavramların yazılması (örneğin "deney yapma", "kesinlik") ve boş bırakılan cevaplar 0 puan alır.

3. **Doğru cevap:** Her doğru işlev 3 puan, işlevin metinle ilişkilendirilerek gerekçelendirilmesi 2 puandır (4×3 + 4×2 = 20 puan). Aşağıdaki işlevlerden ikisi bireysel, ikisi toplumsal olmak üzere dördü gerekçeleriyle yazılırsa tam puan verilir.

Kabul edilecek bireysel işlevler: Peşin hükümden ve ön yargılardan arınmayı sağlama (karşı görüştekileri "çıkarcı", "kalkınma düşmanı" diye nitelemek yerine görüşü değerlendirme); eleştirel ve sorgulayıcı bir tavır kazandırma (kaynağı belirsiz iddiaları sorgulamadan kabul etmeme); özgürce düşünebilmeyi sağlama (yakın çevresinin görüşünü gerekçesini sorgulamadan benimsememe); çok yönlü düşünmeyi ve farklı fikirlere açık olmayı sağlama (esnafın ve çevre gönüllülerinin gerekçelerini birlikte değerlendirme); görüşlerini gerekçelendirip ifade edebilmeyi sağlama.

Kabul edilecek toplumsal işlevler: Rasyonel tartışma ve diyalog kültürü oluşturma, kutuplaşmayı azaltma (sesini yükseltenin değil gerekçesi güçlü olanın görüşünün öne çıkması); adalet, eşitlik gibi toplumsal değerlerin sorgulanmasını sağlama ve adil, kapsayıcı bir toplum için düşünsel araçlar sunma (kararlardan etkilenecek yaşlı, çocuk ve engelli bireylerin görüşünün alınması); toplumsal sorunların çözümünde yol gösterme; toplumun geleceğini planlamaya katkı sağlama (zeytinliğin gelecek kuşaklar için önemini değerlendirme); farklı görüşteki insanların bir arada yaşamasına katkı sağlama.

Kısmi cevap: Yazılmayan ya da yanlış yazılan her işlev için 3 puan, yazılmayan ya da metinle ilişkilendirilmeyen her gerekçe için 2 puan eksik verilir (2-18 puan). Doğru bir işlev yanlış gruba (bireysel yerine toplumsal ya da tersi) yazılmışsa o işlev için 3 yerine 1 puan verilir. İşlev yazılmadan yazılan gerekçeye tek başına puan verilmez.

Örnek doğru cevap:

İşlev türü	Felsefenin işlevi	Metinle ilişkili gerekçe
Bireysel işlev 1	İnsanın peşin hükümden ve ön yargılardan arınmasını sağlar.	Karşı görüştekileri "çıkarcı" ya da "kalkınma düşmanı" diye damgalamak yerine görüşlerini gerekçeleriyle değerlendirmeyi öğretir.
Bireysel işlev 2	Eleştirel ve sorgulayıcı bir tavır kazandırır.	Kaynağı belirsiz iddiaların ve yakın çevrenin görüşlerinin sorgulanmadan benimsenmesini önler, bilginin doğruluğunu araştırmaya yöneltir.
Toplumsal işlev 1	Rasyonel tartışma ve diyalog kültürü oluşturur.	Toplantılarda sesini en çok yükseltenin değil en iyi gerekçeyi sunanın görüşünün öne çıkmasını sağlayarak kutuplaşmayı azaltır.
Toplumsal işlev 2	Adalet ve eşitlik gibi değerlerin sorgulanmasını sağlar, adil ve kapsayıcı bir toplum için düşünsel araçlar sunar.	Kararlardan etkilenecek yaşlıların, çocukların ve engelli bireylerin görüşlerinin alınmamasının adil olup olmadığını sorgulatır.

Yanlış cevap: Felsefenin işlevi olmayan ifadeler (örneğin "Felsefe otoparkın mı zeytinliğin mi doğru olduğuna kesin karar verir.", "Felsefe insanların duygusal karar almasını sağlar."), metinle ilişkisi kurulmayan genel cümleler ve boş bırakılan cevaplar 0 puan alır.

4. **Doğru cevap:**

a) **(12 puan)** Her öğrencinin görüşünün doğru belirlenmesi 2 puan, görüşün dayandığı nedensel ilişkinin doğru yazılması 2 puandır (3×2 + 3×2 = 12 puan).

- Ece: Dil ile düşünme özdeştir; düşünme dil olmadan gerçekleşemez (dil, düşünmenin temelidir). Nedensel ilişki: İç konuşma kelimelerle yapılır; bir kavramın adı (kelimesi) öğrenilince o konu düşünülebilir hâle gelir. Bu nedenle düşünme dile bağlıdır, dil düşünceyi şekillendirir.
- Burak: Dil, düşünmeden bağımsız bir araçtır; yalnızca düşünceleri ifade etmeye ve aktarmaya yarar. Nedensel ilişki: Düşünce önce oluşur, uygun kelime sonra aranır; şekil gibi imgelerle dil kullanmadan düşünülebilir. Bu nedenle dil düşünmenin koşulu değil, düşünceyi aktarmanın aracıdır.
- Zeynep: Dil ile düşünme birbirini karşılıklı olarak etkiler ama birbirine indirgenemez. Nedensel ilişki: Yeni düşünceler ve keşifler yeni kelimelerin doğmasına yol açar (düşünce dili zenginleştirir); kelime dağarcığı genişledikçe daha ince ayrımlarla düşünülebilir (dil düşünceyi geliştirir).

Kısmi cevap: Yanlış belirlenen her görüş için 2 puan, yazılmayan ya da görüşle uyuşmayan her nedensel ilişki için 2 puan eksik verilir. Görüş belirlenmeden yazılan nedensel ilişkiye tek başına puan verilmez.

b) **(8 puan)**

- Düşünmeyi zihinsel bir etkinlik, dili ise duygu ve düşüncelerin sembollerle ifade edilmesi olarak doğru nitelendirme **(2 puan)**
- Düşünme ve dil arasında en az iki nedensel ilişkiyi doğru kurma (2×2 = 4 puan)
- Paragrafın kendi içinde çelişkisiz olması ve bir sonuç cümlesiyle bütünlük kazanması **(2 puan)**

Not: Öğrencinin hangi görüşü benimsediğine göre değil, kurduğu nedensel ilişkilerin doğruluğuna ve paragrafın tutarlılığına göre puan verilir. Örneğin hem "Dil olmadan hiçbir düşünce olamaz." hem de "Dil düşünceden tamamen bağımsızdır." diyen bir paragraf tutarlılık ölçütünden puan alamaz.

Örnek doğru cevap:

a)

Öğrenci	Görüşü	Nedensel ilişki
Ece	Dil ile düşünme özdeştir; düşünme dil olmadan gerçekleşemez.	"Ön yargı" kavramını öğrendikten sonra kendi davranışını fark etmiştir; adı konmayan şey düşünülemediği için düşünme dile bağlıdır.
Burak	Dil, düşünceleri aktarmaya yarayan, düşünmeden bağımsız bir araçtır.	Geometri sorusunu kelime kullanmadan çözmüş, ne demek istediğini bildiği hâlde kelimeyi sonradan aramıştır; düşünce önce gelir.
Zeynep	Dil ile düşünme birbirini karşılıklı etkiler, birbirine indirgenemez.	Yeni keşifler yeni adlar doğurur (düşünce dili zenginleştirir); kelime dağarcığı genişleyince duygularını daha ince ayırt eder (dil düşünceyi geliştirir).

b) Düşünme; zihnin karşılaştırma, ayırt etme ve çıkarım yapma etkinliğidir. Dil ise duygu ve düşüncelerin sembollerle ifade edilmesidir. İnsan bazı düşünceleri imgeler aracılığıyla, kelimelere dökmeden kurabildiği için düşünme dile tamamen indirgenemez. Bununla birlikte kavramlar dil sayesinde somutlaşır ve kelime dağarcığı genişledikçe insan daha ince ayrımlar yapabilir; bu nedenle dil düşünceyi geliştirir. Öte yandan yeni düşünceler ve keşifler yeni kelimelerin ortaya çıkmasına yol açtığı için düşünce de dili zenginleştirir. Sonuç olarak dil ve düşünme, birbirine indirgenemeyen ancak birbirini karşılıklı olarak etkileyen ve geliştiren iki insani etkinliktir.

Yanlış cevap: Öğrencilerin görüşlerinin birbirine karıştırılması (örneğin Burak'ın görüşünün "dil olmadan düşünülemez" diye yazılması), metinle ilişkisiz gerekçeler, nedensel ilişki içermeyen ya da kendi içinde çelişen paragraflar ve boş bırakılan cevaplar 0 puan alır.

5. Doğru cevap:

a) **(12 puan)** Her ifade için özelliğin doğru belirlenmesi 1 puan, bu özelliğin yol açtığı sonucun ifadeyle ilişkilendirilerek neden-sonuç ilişkisi biçiminde doğru yazılması 2 puandır (4×1 + 4×2 = 12 puan).

- I: Neden: Dil, kökeni eski zamanlara dayanan ve toplum üyeleri arasında oluşmuş örtük bir uzlaşma sistemidir; kendi kuralları çerçevesinde gelişen bir sistemdir, toplumsal bir kurumdur. Sonuç: Mektupları yazanlar ile okuyanlar aynı sözcük anlamlarını ve kuralları paylaştığı için 25 yıl önce yazıya dökülen düşünceler bugünkü öğrencilere aktarılabilmiştir. Dil, bir kişinin düşüncesini başkalarının da anlayabileceği biçimde dışa vurulabilir ve paylaşılabilir hâle getirir.
- II: Neden: Dil, sürekli değişen ve gelişen canlı bir varlıktır. Sonuç: Bazı sözcükler kullanımdan düştüğü ya da anlam değiştirdiği için önceki kuşağın bu sözcüklerle ifade ettiği düşünceler bugün tam olarak anlaşılamamıştır; dildeki değişim, düşüncelerin kuşaktan kuşağa aktarılmasını etkiler. Toplumun yaşayışı ve düşünme biçimi değiştikçe dilin de değiştiğini (düşünmenin dili etkilediğini) açıklayan cevaplar da kabul edilir.
- III: Neden: Düşünme, kavramlar ve imgeler aracılığıyla gerçekleşir; zihnin anlamlandırma, karşılaştırma ve çıkarım yapma etkinliğidir. Sonuç: Mektuptaki cümleler okurların zihninde imgelere dönüşmüş, hiç görülmeyen tören canlandırılmış ve iki kuşağın hayalleri karşılaştırılmıştır. Dil, bir kişinin düşüncesini başkasına aktararak onun düşünmesini harekete geçirir ve besler. Neden olarak dilin kültürel aktarımı sağlaması ya da yalnızca bir iletişim aracı değil aynı zamanda bir anlamlandırma aracı olması yazılır ve sonuç buna göre kurulursa da tam puan verilir.
- IV: Neden: Düşünme çoğu zaman dil aracılığıyla ifade edilir ve somutlaşır; dil, düşünceleri somutlaştırır ve dışa vurulabilir hâle getirir. Sonuç: Düşünceler cümlelere döküldükçe somutlaşıp düzene girmiş, Toprak onları birbirinden ayırıp önem sırasına koyabilmiştir. Dil, düşünceleri düzenler ve geliştirir.

Not: Ders kitabındaki tanım ve özelliklerden ifadeyle uyumlu başka bir özellik yazılır ve sonuç buna göre doğru kurulursa tam puan verilir.

Kısmi cevap: Yanlış belirlenen ya da yazılmayan her özellik için 1 puan, yazılmayan ya da yanlış kurulan her sonuç için 2 puan eksik verilir. Sonuç doğru olduğu hâlde ifadeyle ilişkilendirilmeden yalnızca genel bir yargı olarak yazılmışsa (örneğin "Dil düşünceyi etkiler.") o sonuç için 1 puan verilir. Özellik yazılmadan yazılan sonuca tek başına puan verilmez.

b) **(8 puan)**

- Birinci hatalı yargıyı ("Dil, herkesin kelimelere istediği anlamı verebildiği kişisel bir sistemdir.") belirleme **(1 puan)** ve neden hatalı olduğunu açıklama **(1 puan)**: Dil, toplum üyeleri arasında oluşmuş örtük bir uzlaşma sistemi ve toplumsal bir kurumdur; kelimelerin anlamı kişinin isteğine göre değil toplumdaki ortak kullanıma göre belirlenir. Herkes kelimelere istediği anlamı verseydi düşünceler başkalarına aktarılamazdı (I. ifade).
- İkinci hatalı yargıyı ("25 yıl sonra mektubu okuyacak öğrenciler ... her kelimeyi bizim kastettiğimiz anlamda anlayacaktır.") belirleme **(1 puan)** ve neden hatalı olduğunu açıklama **(1 puan)**: Dil, sürekli değişen ve gelişen canlı bir varlıktır. İlk kapsüldeki mektuplarda olduğu gibi (II. ifade) bugün gençler arasında kullanılan bazı sözcükler de 25 yıl sonra kullanılmayabilir ya da başka bir anlamda anlaşılabilir.
- Düzeltilmiş metin **(4 puan)**:
- Dilin ortak bir uzlaşma olmasını ve sürekli değişmesini birbirine bağlayarak Ilgın'ın görüşünün yerine gerekçeli bir görüş koyma (2 puan; bu iki özellikten yalnızca birine dayanan düzeltmeye 1 puan)
- Metnin kendi içinde çelişkisiz olması **(1 puan)**

- Metnin bir sonuç cümlesiyle bütünlük kazanması **(1 puan)**

Not: Ilgın'ın iki yargısının birbiriyle çeliştiğini açıklayan cevap, birinci yargının neden hatalı olduğuna ilişkin açıklama olarak kabul edilir: İkinci yargının gerekçesi ("Türkçe konuşacağına göre") dilin ortak olmasına dayanır; birinci yargı ise dili kişisel sayar. Dilin kişisel bir üslupla kullanılabileceğini ama kelimelerin anlamının toplumsal uzlaşmaya dayandığını belirten cevap da doğru kabul edilir. "Mektubu kendi aramızda konuştuğumuz gibi yazalım." önerisini dilin değişmesi gerekçesiyle eleştiren cevap, ikinci yargıya ilişkin kabul edilir. Öğrencinin metinde vardığı sonuca göre (örneğin kuşağa özgü sözcüklerin hiç kullanılmaması, anlamları açıklanarak kullanılması ya da mektubun yalnızca ortak sözcüklerle yazılması) değil, kurduğu ilişkilerin doğruluğuna ve metnin tutarlılığına göre puan verilir.

Kısmi cevap: Yazılmayan ya da yanlış yazılan her ölçüt için ölçütün puanı kadar eksik puan verilir. Hatalı yargı belirlenip gerekçesi yazılmamışsa yalnızca belirleme puanı verilir.

Örnek doğru cevap:

a)

İfade	Neden: Dilin ya da düşünmenin özelliği	Sonuç: Düşünme ile dil arasında yol açtığı durum
I	Dil, toplum üyeleri arasında oluşmuş örtük bir uzlaşma sistemidir ve kendi kuralları çerçevesinde işler.	Yazanlar ile okuyanlar aynı sözcük anlamlarını ve kuralları paylaştığı için 25 yıl önceki öğrencilerin düşünceleri bugünkü öğrencilere aktarılabilmiştir.
II	Dil, sürekli değişen ve gelişen canlı bir varlıktır.	Bazı sözcükler kullanımdan düştüğü ya da anlam değiştirdiği için önceki kuşağın bu sözcüklerle anlattığı düşünceler bugün tam anlaşılamamıştır.
III	Düşünme, kavramlar ve imgeler aracılığıyla gerçekleşir; zihnin karşılaştırma ve çıkarım yapma etkinliğidir.	Mektuptaki cümleler okurların zihninde imgelere dönüşmüş, hiç görülmeyen tören canlandırılıp karşılaştırma yapılmıştır; dil, aktardığı düşüncelerle okurun düşünmesini harekete geçirmiştir.
IV	Düşünme çoğu zaman dil aracılığıyla ifade edilir ve somutlaşır.	Düşünceler cümlelere döküldükçe somutlaşıp düzene girmiş, Toprak hangisinin daha önemli olduğunu ayırt edebilmiştir; dil düşünceyi düzenlemiştir.

b) Ilgın'ın birinci hatalı yargısı, dilin, herkesin kelimelere istediği anlamı verebildiği kişisel bir sistem olduğu yargısıdır. Dil, toplum üyeleri arasında oluşmuş örtük bir uzlaşma sistemidir; herkes kelimelere istediği anlamı verseydi kimse başkasının düşüncesini anlayamazdı. Üstelik Ilgın'ın "Türkçe konuşacağına göre" gerekçesi de dilin ortak olmasına dayandığı için bu yargıyla çelişir. İkinci hatalı yargı, 25 yıl sonraki okurların her kelimeyi bizim kastettiğimiz anlamda anlayacağı yargısıdır. Dil sürekli değişen canlı bir varlıktır; ilk kapsüldeki bazı sözcüklerin bugün kullanılmaması gibi bizim kullandığımız bazı sözcükler de 25 yıl sonra anlaşılmayabilir.

Düzeltilmiş metin: Dil, toplumun ortak uzlaşmasına dayandığı için mektubumuzu Türkçenin ortak sözcükleri ve kurallarıyla yazarsak düşüncelerimizin büyük bölümü 25 yıl sonra da anlaşılacaktır. Ancak dil sürekli değiştiği için yalnızca kendi kuşağımıza özgü sözcükler o gün kullanılmıyor ya da başka bir anlamda anlaşılıyor olabilir; bu sözcükleri kullanırsak anlamlarını da açıklamalıyız. Düşüncelerimizi yazarken düzenleyip netleştirdiğimiz için mektubu özenle yazmak, ne söylemek istediğimizi önce bize, sonra okura açık hâle getirir. Sonuç olarak dil hem ortak hem de değişen bir yapıya sahip olduğundan düşüncelerimizi doğru biçimde geleceğe aktarabilmek için ortak anlamlara dayanmalı, değişebilecek ifadeleri açıklamalıyız.

Yanlış cevap: Özelliklerin ifadelerle ilişkilendirilmeden sıralanması, ders kitabındaki tanım ve özelliklerle bağdaşmayan özellikler yazılması (örneğin II. ifade için "Dil değişmez, sabit bir sistemdir." ya da I. ifade için "Herkes dili kendine göre kurar." yazılması), ifadeyle uyuşmayan yönde neden-sonuç ilişkisi kurulması (örneğin IV. ifadede düşüncelerin önce düzene girdiğinin, sonra yazıya döküldüğünün söylenmesi), Ilgın'ın yargılarının hatalı olduğunun fark edilmemesi ve ifadelerle ilgisiz genel açıklamalar ilgili ölçütlerden puan alamaz; boş bırakılan cevaplar 0 puan alır. Kendi içinde çelişen bir metin (örneğin hem "Dil hiç değişmez." hem de "Bazı sözcükler 25 yıl sonra anlaşılmayabilir." diyen bir metin) çelişki nedeniyle yalnızca çelişkisizlik ölçütünden puan kaybeder; diğer ölçütler ayrıca değerlendirilir.